

1982 Anayasası Çerçevesinde Türkiye’de Yargı Bağımsızlığı Sorunu

Le Problème d’Indépendance de la Juridiction selon la Constitution de 1982 en Turquie

Yrd. Doç. Dr. Ebru KARAMAN*

Özet

Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin tam anlamıyla korunabilmesi için ihtiyaç duyulan bağımsız yargı, hukuk devletinin de olmazsa olmazıdır. Temelinde kuvvetler ayrılığı ilkesi olan yargı bağımsızlığı, yürütme ve yasama organlarının yanı sıra, yargı organının kendi içinden de gelebilecek baskı ve müdahalelere karşı korunmak zorundadır. Yargı bağımsızlığını sağlayacak olan yargıçların, diğer kamu görevlilerinden farklı olarak sahip oldukları yargıç güvenceleri, 1982 Anayasası’nın 139 ve 140. maddelerinde düzenlenmektedir.

Yargıçların atanma ve yükseltmelerinin, tayin ve nakillerinin, disiplin işlerinin, görev sürelerinin, özlük ve mali haklarının Anayasa’daki yargı bağımsızlığı ilkelerine göre düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Zira bu konulara ilişkin işlemler siyasi iktidarın yargıçlar üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak baskı kurmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, hakimlerin özlük işlerinin bağımsız bir kurul tarafından gerçekleştirilmesi, yargı bağımsızlığını sağlayabilmek açısından önemlidir. Ancak, 1982 Anayasası’nın, “Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu” olarak adlandırdığı bu kurulun oluşumu, üyelerinin seçimi, çalışma düzeni, görevleri, verdiği kararların denetimi ve bağımsızlığı sürekli eleştiri konusu olmaktadır. Maalesef Türkiye’de HSYK ile ilgili sorunlar hiç bitmemekte ve toplumun yargıya duyduğu güven sarsılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kuvvetler Ayrılığı, Hukuk Devleti, Yargı Bağımsızlığı, Hakim Teminatı, İnsan Haklarının Korunması.

* Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
ebrukaraman@beykent.edu.tr.

Résumé

Afin de protéger les droits fondamentaux et les libertés des individus, il y a une nécessité de l'indépendance judiciaire qui est une condition sine qua non dans l'Etat de droit. L'indépendance de la juridiction fondée sur le principe de la séparation des pouvoirs doit être protégée contre toutes les sortes de pressions et d'influences peuvent venir de l'intérieur du pouvoir judiciaire comme des organes exécutif et législatif. Les articles 139 et 140 de la Constitution de 1982 réglementent les garanties de juge qui assureront l'indépendance de la juridiction.

Il est important d'être réglementé la nomination et la promotion des juges, la discipline de travaux, la durée du mandat et leurs droits financiers selon les principes Constitutionnels de l'indépendance judiciaire. Les transactions liées à ces domaines causent directement ou indirectement la pression sur les juges par le pouvoir politique. C'est la raison pour laquelle des juges ont des statuts différents pour garantir leur indépendance par rapport aux autres agents publics. Par conséquent, il est important d'être effectuée des affaires personnelles des juges par un conseil indépendant pour assurer l'indépendance du pouvoir judiciaire. Toutefois, « le Conseil Supérieur des Magistratures et des Procureurs » est constamment l'objet de critiques à cause de la formation du Conseil, l'élection de ses membres, les fonctions, l'indépendance et le contrôle des décisions. Malheureusement, les problèmes du Conseil continuent et la société ne fait pas confiance au pouvoir judiciaire en Turquie.

Mots-Clés

Séparation des Pouvoirs, Etat de Droit, Indépendance de la Juridiction, Garantie de Juge, Protection des Droits de l'Homme.

GİRİŞ

Adalet, insanların en temel duygularından ve ortak değerlerinden birini oluşturur. Yargı da, her dönem, bu adalet duygusunun zedelenmesini engelleyen önemli bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Elbette bunu sağlayacak gücün, özellikle yasama ve yürütmeden gelebilecek etkilere karşı “bağımsız” olması gerekmektedir¹. Esas işlevi, adaletin gerçekleşmesi olan “bağımsız yargı” kavramının çerçevesini çizebilmek için de, öncelikle “yargı” kavramının açıklanması gerekmektedir.

Yargı fonksiyonunun içeriğini gösteren maddi kriter, hukuki uyumsuzlukları ve hukuka aykırılıkları çözüme kavuşturan ve bunlara yaptırım bağlayan bir devlet fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır. Bağımsız mahkemelerin faaliyetlerini, yargı fonksiyonu olarak kabul eden kriter ise, yargı fonksiyonunun şekli kriteridir². Devlet, görevlerini yasama, yürütme ve yargı düzeyinde

¹ Birol Kırmaz, *Avrupa Birliği Sürecinde Hakimlerin Denetimi ve Yargı Bağımsızlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, s.1.

² Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 9.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.433.

üç alanda sürdürürken; şekli kriter, yargı fonksiyonunu yasama ve yürütme fonksiyonundan ayırabilmek için daha elverişlidir.

Yargı fonksiyonunun varlık nedeni, kanunların uygulanmasıyla ortaya çıkan uyumsuzlukları gidermek ve bireyin hak ve özgürlüklerini devlet karşısında korumaktır. Diğer bir ifadeyle; amacı, adaletin ve hukuk düzeninin gerçekleştirilmesi ve korunması olan yargı fonksiyonu, bağımsız mahkemelerin kişilerin devletle ve diğer kişilerle olan hukuki anlaşmazlıklarını ve uyumsuzluklarını gerekli hukuki yollarla karara bağlama faaliyetidir³.

Yargı fonksiyonunu gerçekleştiren organların, bu fonksiyona yakışır özelliklere sahip olması ve hakimlerin de diğer kamu görevlilerinden daha fazla güvencelere kavuşması gerekmektedir. Nitekim yargı yetkisini kullanan mahkemelerin bağımsız nitelikte olması zorunluluğu, 1982 Anayasası’nın 9. maddesinde “yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır” ifadesiyle yer almaktadır.

Günümüzde “bağımsız yargı”, demokratik rejimlerin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Ancak genelde, otoriter veya totaliter rejimlerde yargı, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olarak değil, temel hak ve özgürlüklere saygı göstermeyen mevcut baskı araçlarından biri olarak tasarlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, bu tür rejimlerde mahkemeler adalet dağıtan kurumlar olarak değil, rejim karşıtlarını yargılayan, cezalandıran ve rejimin aşırı güç kullanımını hukuken meşrulaştırmaya çalışan kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle bu konumuyla yargının, otoriter ve totaliter rejimlerde büyük ölçüde siyasal iktidara bağımlı olduğu görülmektedir⁴.

Demokratik rejimlerde temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olan “bağımsız yargı”, iki temel ilke olan “kuvvetler ayrılığı” ve “hukuk devleti” ilkeleriyle iç içe geçtiği için, yargı bağımsızlığı değerlendirilirken Anayasal nitelikteki bu ilkelerle olan ilişkileri göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde, yargı bağımsızlığının “kuvvetler ayrılığı” ve “hukuk devleti” ile ilişkisi incelenecektir. İkinci bölümde, 1982 Anayasası’nda yargı organının yasama, yürütme, yargının kendisine ve çevreye karşı bağımsızlığını açıkladıktan sonra; son bölümde, Türkiye’de yargı bağımsızlığını etkileyen unsurlar çözüm önerileriyle birlikte değerlendirilecektir.

³ Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 18.bs., Ekin Yayınevi, Bursa, 2015, s.393.

⁴ Lisa Hilbink, *Judges beyond Politics in Democracy and Dictatorship: Lessons from Chile*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007. Naklen: Levent Gönenç, *Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*, Anayasa Çalışma Metinleri No.3, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2011, s.6.

I. GENEL OLARAK YARGI BAĞIMSIZLIĞI

A. Yargı Bağımsızlığı ve Kuvvetler Ayrılığı İlişkisi

Kuvvetler ayrılığı ilkesi teorik olarak yasama, yürütme ve yargı olarak adlandırılan devletin üç temel kuvvetinin var olduğunu ve bunların farklı organlarca kullanılması gerekliliğini kabul eder. *Yasama kuvveti* temsili parlamentolara ait kural koyma yetkisini; *yürütme kuvveti*, hükümetin elinde bulundurduğu kuralları uygulama yetkisini; mahkemelerce yerine getirilen *yargı kuvveti* ise, uyuşmazlıkları çözümleyen kuvvetlerdir⁵.

Parlamentar demokrasilerde kuvvetler ayrılığı sistemi esastır. Yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinden oluşan demokratik sistemin sağlıklı işleyebilmesi için bu kurumların denetime açık olmaları, işlem ve eylemlerinin hukuki hesabını vermeleri ve birbirlerinin alanına da müdahil olmamaları gerekmektedir. Kuvvetlerden birinin diğerine baskı kurması, demokrasiyi sekteye uğratacak bir davranış olarak değerlendirilebilir⁶.

Çoğunluğun egemenliğinde azınlığın da haklarının korunması asıldır. Azınlıkta kalan kesimlerin haklarının ihlal edilmesi durumunda “yargı organı” devreye girer. Temel hak ve özgürlüklerin bireyler açısından korunması için yargının hiçbir etki altında kalmaması gerekir. Yasama çoğunluğunun içinden çıkan yürütme kuvveti, yasamayla çoğunluk görüşü doğrultusunda genelde bir bütünlük içinde hareket eder. Ancak yargı da yasama gibi yürütmeye bağımlı hale gelirse, o ülke demokrasisi otoriterleşmeye doğru hızla yol alır⁷.

Kuvvetler ayrılığı demokrasiyi korumakta ve totaliter hükümlere engel olabilmektedir. Bazı durumlarda ise kuvvetler ayrılığı, aynı zamanda yönetimi yavaşlatmakta ve yürütme diktatörlüğünü desteklemekte, denetimi azaltmaktadır. Kanunlar yasama organı tarafından yapılır, bu yasalar yürütme organı tarafından yürütülür ve adalet yargı organı tarafından yerine getirilir. Her üç kuvvet de gücünü halk egemenliğinden alır. Çağdaş demokrasinin gerçekleşmesi için birbirinden ayrı bu üç organın birbirinden gerçek anlamda ayrılması gereklidir. Eğer yasama organının çıkardığı yasaların Anayasaya uygunluğu Anayasa Mahkemesi tarafından ve eğer yürütme organının karar, işlem ve eylemleri de yargı organı olan Danıştay tarafından denetlenemiyorsa, ortada kuvvetler ayrılığı ilkesi ve çağdaş demokrasi yok demektir⁸.

⁵ Ender Ethem Atay, *Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı İlkesi Işığında Danıştay*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, 2013, s.1136.

⁶ Celal Ülgen, *Hukukun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı*, 30 Nisan 2010 Panel Notları, İstanbul Barosu Yayınları, 2010, s.7.

⁷ Ülgen, a.g.e., s.7.

⁸ Muammer Aydın, *Hukukun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı*, 30 Nisan 2010 Panel Notları, İstanbul Barosu Yayınları, 2010, s.12.

Kuvvetler ayrılığı ilkesi denince akla ilk gelen kişi Montesquieu’ye göre: “Kuvvet sahibi herkes, bunu kötüye kullanma eğilimindedir⁹. Bir takım sınırlamalarla karşılaşınca kadar bu kuvveti kullanır. İktidarın kötüye kullanılmaması için, eşyanın niteliği gereği, kuvvetin kuvveti durdurması gerekir¹⁰. Kuvveti sınırlamanın en iyi çözümü; kuvvetlerin tek elde toplanmasını engellemek için kuvveti, her biri bir parçasını kullanan devlet organlarına dağıtmaktır”. Montesquieu, her devlette mevcut olan yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin ayrı organlar tarafından kullanılması gereğini şöyle açıklamaktadır¹¹: “Yasama kuvveti yürütme ile birleşmişse, asla hürriyetten söz edilemez. Çünkü aynı hükümdarın ya da meclisin zorbaca uygulanmak üzere, zorbaca kanunlar yapmasından korkulur. Yargılama kuvveti yasama ile birleşmiş olsaydı, yurttaşların hayatı ve hürriyeti üzerinde iktidar keyfi olurdu; zira, yargıç kanun koyucu olurdu. Yargılama kuvveti yürütme ile birleşmiş olsaydı, yargıç baskı yapanın kuvvetine sahip olabilirdi¹².”

Yargı kuvvetinin bu mekanizma içinde yerini bulmak oldukça zordur. Montesquieu diğer iki kuvvetin her birine diğerini durdurma yetkisi verirken yargı kuvvetini ayrı bir hale getirerek, toplum içinde fonksiyonların belki de en önemlisi olan yargıyı, yürütme ve yasama kuvvetlerinin etkisinden kurtarmak istemiştir¹³. Zira ancak bağımsız bir yargı, diğer organların yasalara ve Anayasaya uygun hareket edip etmediğini araştırabilir. Aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin birbirinden ayrılması ve bu kuvvetlerin birbirinden bağımsız olarak işlev görmesi temeline dayanan kuvvetler ayrılığı ilkesi, “hukuk devleti” ilkesinin de uygulanmasını mümkün kılabilmektedir.

B. Yargı Bağımsızlığı ve Hukuk Devleti İlişkisi

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü kavramları insanlığın tarihi gelişiminden ve uzun mücadeleler sonucunda edinmiş olduğu birikimler doğrul-

⁹ Yasama, yürütme ve yargı kuvvetleri arasındaki ayırım Aristo ve Locke tarafından Montesquieu’den önce dile getirilmiş olsa da bu ilkenin klasik anlamda anayasal bir ilke olarak ortaya çıkması Montesquieu ile gerçekleşmiştir. Detaylar için bkz.: Ebru Karaman, *Türk İdari Yargısının Görev Alanının Anayasal Dayanağı (Fransız İdari Yargısı ile Karşılaştırmalı)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.12.

¹⁰ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, 14.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.467.

¹¹ Georges Vedel, Pierre Delvolvé, *Droit Administratif*, 12.éd., C.1, PUF, Collection Thémis, Paris, 1992, s.98.

¹² Teziç, *a.g.e.*, s.467.

¹³ Gerçekten, Montesquieu yargı kuvvetine yeni bir statü vererek onu “görünmez” kılıp siyasi özgürlük için tehlike oluşturmayacak bir duruma getirdiğini düşünmüştür. Yargı kuvveti, daima bir senatoya verilmeyip halk arasından ayrılmış kişilere verilmelidir. Bunlar senenin belirli aylarında kanunla tespit edilen usule göre toplanarak mahkemeyi kurarlar. Mahkeme lüzumu kadar devam eder. Bu şekilde insanlar arasında dehşet salan yargı kuvveti, belirli bir sınıfa ve mesleğe bağlanmadan görünmez hale gelmiş olur. Bkz.: Orhan Aldıkaçtı, *Modern Demokrasilerde ve Türkiye’de Devlet Başkanlığı*, Doçentlik Tezi, İstanbul, 1960, s.39.

tusunda bugünkü seviyeye gelmiştir. Bu seviyeyi toplumsal örgütlenmenin ulaştığı en ileri ve çağdaş düzey olan, “çoğulcu demokratik hukuk devleti” olarak nitelendirebiliriz. Demokratik hukuk devleti kurallar ve kurumlar rejimidir. Hukuk devleti ilkesi çağdaş demokrasilerin belirleyici niteliğidir. Çağdaş uygarlık düzeyine yükselebilmek hukuk devleti ilkesinin evrensel standartlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi ve korunmasıyla olanaklıdır. Hukuk devleti demokratiklik ilkesinin yanı sıra evrensel kuralların üstünlüğünün de güvencesidir. Hukukun üstünlüğü ilkesi devletin hukuka bağlılığını yasama ve yürütme kuvvetleriyle yönetimin işlem ve eylemlerinin “bağımsız yargı” tarafından denetimini sağlar; temel hak ve özgürlüklerin güvencesini oluşturur. Böylece kişilerin hukuk güvenliğini de sağlamış olur¹⁴.

Temel hak ve özgürlükler olarak da belirtilen insan hakları uygar toplumların olmazsa olmaz koşuludur. Demokratik hukuk devleti temel hak ve özgürlükleri korumak ve yaşama geçirmekle yükümlüdür. Çağdaş demokrasinin en önemli özelliği devletin insan için var olduğu anlayışıdır. Toplumda her şey temel hak ve özgürlükleri sağlamaya, bunları korumaya ve geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Hukuk devleti, hukukun üstünlüğünün yaşama geçirildiği, yönetimde keyfiliğin önlenildiği, devletin hukuka bağlı olduğu, yargının bağımsız niteliğiyle siyasal baskı ve karışmalardan etkilenmeden çalıştığı, hukuk kurallarının herkese eşit uygulandığı, hak ve özgürlüklerin güvenceye alındığı, bireylere hukuk güvenliğinin sağlandığı bir sistemi ifade eder¹⁵. Hukuk devletinden söz edebilmek için genel, soyut, önceden bilinebilir, anlaşılabilir ve istikrarlı kurallardan oluşan bir hukuk düzeni mevcut olmalı ve hukuk kuralları yönetilenler kadar siyasi iktidarı kullanan devlet organlarını ve yöneticilerini de bağlamalıdır¹⁶.

Bağımsız yargı, insan haklarının ve özgürlüklerinin başlıca güvencesidir. Zira hukuk devleti, özünü yargının bağımsızlığında bulur. Demokratik rejimlerinde yargı bağımsızlığı hukuk devleti ilkesinin yapıtaşlarından¹⁷. Diğer bir ifadeyle, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı, anayasacılığın, insan hakları ve demokrasinin korunmasının ve hukuk devleti ilkesinin köşe taşlarını oluşturur ve bunların önemi, Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler tarafından da kabul edilmektedir. Yargının, hukuk devletinin kendisine yüklediği bu dene-

¹⁴ Jacques Chevailler, *Hukuk Devleti*, Çev.:Ertuğrul Cenk Gürcan, İmaj Yayınevi, Ankara, 2006, s.140.

¹⁵ Atay, a.g.e., s.1138.

¹⁶ Yüksel Metin, *Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Anayasa Yargısı Yayınları, S.27, Ankara, 2010, s.217.

¹⁷ Metin, a.g.e., s.220. Naklen: Ozan Erözden, *Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Tarafsızlığının Normatif Hukuk Ötesi Boyutu*, Yargısal Düşüm: Türkiye’de Anayasal Reforma İlişkin Değerlendirme ve Öneriler, Ed.: Serap Yazıcı, TESEV Raporu, İstanbul, 2010, s.10.

tim fonksiyonunu yerine getirmesi ise, ancak bu organın tarafsızlığını ve bağımsızlığını garanti eden, yargı fonksiyonuna etkinlik ve verimlilik kazandıran mekanizmaların varlığıyla mümkün olabilir¹⁸.

Millet adına yargılama fonksiyonunu yerine getiren yargı organının ve yargı kuvvetini kullanan hakimlerin bağımsızlığının bir hukuk devleti için vazgeçilmez önemi vardır. Yargılama fonksiyonunu yerine getirerek adaletin gerçekleşmesini sağlayan bir organ olan yargının, yasama ve yürütme karşısında bağımsız olması gerekmektedir. Ancak hukuk devleti olmadan yargı bağımsızlığının sağlanması mümkün değildir. Yargı bağımsızlığının ise, yargılamanın bağımsızlığıyla birlikte hakimlerin ve hatta yargılamada taraflar arasındaki bağımsızlığı da kapsadığı unutulmamalıdır.

II. 1982 ANAYASASI’NDA YARGI BAĞIMSIZLIĞI

Yargıçlar önlerindeki somut olay hakkında yürürlükteki yasalar çerçevesinde karar verirken herhangi bir gücün etkisi veya baskısı altında kalmamalıdır. Bu bağlamda, iki tür yargı bağımsızlığından söz edilmektedir: Dış bağımsızlık ve İç bağımsızlık.

A. Dış Bağımsızlık

Kuvvetler ayrılığı ilkesinin somutlaşmış hali olan dış bağımsızlık, karar verme sürecinde yargı üzerinde dışsal etkilerin olmamasıdır. Devletin siyasi kurumlarından ve baskı grupları gibi devlet dışı gruplardan gelen bütün müdahaleler yargı bağımsızlığı üzerindeki dışsal etkiyi oluşturmaktadır¹⁹.

Modern anlamda kuvvetler ayrılığı, devlet fonksiyonlarının yasama, yürütme ve yargı organları arasında anayasal olarak paylaşılmasıdır. Dış bağımsızlık, öncelikle yargı organının diğer devlet organları olan yasama ve yürütme organına karşı bağımsız olmasıdır²⁰. Ancak sadece ayrı bir yargı kuvvetinin varlığı, kuvvetler ayrılığı ilkesinin gerçekleşmesini sağlayamaz. Kuvvetler ayrılığının gerekli işleyişinin sağlanabilmesi için, siyasi iktidarların yargıya müdahale etme yollarının kapatılması, yargının tamamen bağımsızlaştırılması ve bunun sağlanabilmesi için yargı ile siyaset arasındaki çizginin daha ayırt edici bir biçimde şekillenmesi gerekmektedir. Yargının sahip olduğu görevleri yerine getirirken, iktidara sahip olanlardan kaynaklanan etkilerden uzak

¹⁸ Serap Yazıcı, *Yargı Reformu Stratejisi Kapsamında Anayasal Değişiklikler*, Yargısal Düğüm: Türkiye’de Anayasal Reforma İlişkin Değerlendirme ve Öneriler, Ed.: Serap Yazıcı, TESEV Raporu, İstanbul 2010, s.8.

¹⁹ Thomas Giegerich, *Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Yönetimi Hakkında Rapor*, 2009, s.12. Bkz.: <http://www.abgm.adalet.gov.tr/> Naklen: Metin, a.g.e., s.226.

²⁰ Gönenç, a.g.e., s.2.

kalabilmesi gerekir. Bu durum, bireylerin devlet karşısında sahip olduğu hak ve özgürlüklerin en önemli güvencesidir²¹.

Yargı bağımsızlığı denildiği zaman ilk akla gelen, yargıyı dışarıdan gelecek tehditler karşısında koruyabilmektir. Yargı bağımsızlığının tarihi ve siyasi süreci dikkate alındığında, dışarıdan yargıyı en çok etkileme ihtimali olanlar siyasi aktörlerdir. Yasama ve yürütmenin yargıya müdahale etmesinin kabul edilemeyeşi, yargı bağımsızlığı, hakim güvencesi, demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerinin korunabilmesi açısından vazgeçilmezdir.

1982 Anayasası'nda kuvvetler ayrılığı ilkesinin benimsendiği görülmektedir. Bu bağlamda;

- Anayasa'nın 6. maddesi, "Egemenliği" kullanan organları, kuvvetler ayrılığı anlayışına uygun olarak çoğul ifade etmiştir²². Hemen belirtmek gerekir ki, Anayasa'da bahsedilen ve egemenlik yetkisini kullanan bu "organlar" yasama, yürütme ve yargı kuvvetleridir²³.
- Anayasa'nın 'Yasama yetkisi' başlıklı 7. maddesinde, yasama yetkisinin Türk milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ait olduğu ve devredilemeyeceği hükme bağlanmıştır.
- Anayasası'nın "Yürütme yetkisi ve görevi" başlıklı 8. maddesi, yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullanılacağını ve yerine getirileceğini düzenlemiştir.
- Yargı yetkisini düzenleyen Anayasa'nın 9. maddesi de, "Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır" şeklindedir.
- Ayrıca, 1982 Anayasası'nın "Başlangıç" Bölümü'nün 4. paragrafında "kuvvetler ayrılığı" ifadesi yer almakta ve bu ayrımın Anayasa açısından ne anlam ifade ettiği açıklanmaktadır. Söz konusu hükümde; "... kuvvetler ayrımının devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli devlet yetkilerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir işbölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu..." belirtilmiştir.

Yargının yasama organı karşısında bağımsızlığını korumak için 1982 Anayasası'nın 138. maddesinin 3. fıkrasına özel bir hüküm konulmuştur. Söz konusu hüküm uyarınca; "Görülmekte olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz." Aynı maddenin 2. fıkrası

²¹ Bülent Yavuz, *Kuruluş ve İşleyişi Açısından Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s.47.

²² Tanör, Yüzbaşıoğlu, a.g.e., s.101.

²³ 1982 Anayasası m.6/2: "Türk Milleti, egemenliğini, Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır". Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr> (14.3.2015)

ise; “Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.” şeklindedir. Anayasa’nın bu hükmündeki genel yasak ise, yasama organını da kapsamaktadır. Zira, Anayasa koyucunun fıkraya “hiçbir organ” ifadesi ile başlaması, yargının bağımsızlığı açısından yasama organının da tehdit unsuru oluşturabileceğinin kabul edildiğinin göstergesidir. Nitekim, siyasi aktörler genelde düşüncelerini yasama organının çatısı altında açıklarken, yargının bağımsızlığını ihlal etmektedirler²⁴.

Yargıya müdahale etme ihtimali, imkanı ve isteği en fazla olan organ ise, yürütmedir. Hemen hemen bütün hükümetlerin yargıyı etkileme, yargıda kadrolaşma girişimlerinde buldukları ifade edilmektedir²⁵. Doktrinde bazı yazarlar, yargı bağımsızlığını, mahkemelerin hükümete karşı bir duruşunun olabilmesi ile ölçmektedir. Yargının yürütmenin işlemlerini iptal etmesine seyrek rastlanması, yargı bağımsızlığının olmadığı yönündeki şüpheleri arttırsa da, yargı bağımsızlığını siyasi iktidarın işlemlerini sık sık iptal etme ile özdeşleştirmek doğru değildir. Zira bu doğrultuda güçlü bir karine olsa da, yargının bağımsızlığı siyasi iktidar dışındaki etkenler karşısında şüpheli hale gelecektir²⁶.

Yargıcın yürütme organına karşı bağımsızlığının korunması tartışmasız kabul edilen bir husus olmasına karşılık, yargı bağımsızlığının en zor gerçekleştirildiği kuvvet de yürütmedir. Bu nedenle Anayasalar yargıcın yürütme organına karşı bağımsızlığını güvence altına almak için gerekli olan düzenlemelere yer vermektedir. Yargı yetkisinin kullanılmasında hâkimlere emir ve talimat verilemeyecek genelge gönderilemeyeceğini, tavsiye ve telkinde de bulunulamayacağını düzenleyen Anayasası’nın 138. maddesinin 2. fıkrasındaki genel yasak, yasama organını kapsadığı gibi yürütme organını da kapsamaktadır²⁷. Söz konusu maddenin 4. fıkrası ise; yürütme organının, yargı kararlarına uymak zorunda olduğunu ve bunları değiştiremeyecek yerine getirilmesini geciktiremeyeceği düzenlemektedir²⁸. Yargıcın bağımsızlığını zedeleyebilen

²⁴ Yavuz, a.g.e., s.49.

²⁵ Fazıl Hüsnü Erdem, *Yargının Siyasi İktidar ve Devlet İktidarı Karşısında Bağımsızlığı Sorunu*, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Hüseyin Hatemi’ye Armağan, Y.3, S.6, Eylül 2005, s.129. Naklen: Yavuz, a.g.e., s.71.

²⁶ Peter H. Russell, *Toward a General Theory of Judicial Independence*, Judicial Independence in the Age of Democracy, Ed.: Peter H. Russell-David M. O’Brien, University Press of Virginia, Charlottesville and London, 2001, s.7-8. Naklen: Yavuz, a.g.e., s.71.

²⁷ 1982 Anayasası m.138/2: “Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.” Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (14.3.2015).

²⁸ 1982 Anayasası m.138/4: “Yürütme organı, mahkeme organlarına uymak zorunda olup, yargı kararlarının değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez”. Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (14.3.2015).

hususların hukuk sistemimizde ağırlıklı olarak yürütmeden kaynaklandığı dikkate alındığında, bu kuralın önemi daha iyi anlaşılmaktadır²⁹.

Yargının, yasama ve yürütme organlarından ayrı ve bağımsız olması “dış bağımsızlık” olarak ifade edilmekle birlikte; yasama ve yürütmenin etki ve müdahaleleri dışında yargının bağımsızlığı için tehlike oluşturabilecek başka yargıdışı faktörlerin de mevcut olduğu unutulmamalıdır. Yargının bağımsızlığı için tehlike oluşturabilecek tüm bu yargıdışı faktörleri ise, “çevreye karşı bağımsızlık” olarak genel bir başlık altında değerlendirmek mümkündür.

Yargıçların yargıdışı kişi, kurum ve örgütlerden, örneğin siyasal partilerden, sivil toplum örgütlerinden, medyadan, sermaye gruplarından, davanın taraflarından veya davayla ilgili herhangi bir menfaati olan kişilerden gelebilecek; hukuka ve vicdanlarına göre karar vermelerini engelleyebilecek baskı ya da telkinlere karşı da korunmaları gerekmektedir³⁰. Genelde çevre baskılarının en büyüğü basın organlarından gelmektedir. Medyanın yargı faaliyet alanına yönelik çalışmaları, yargı bağımsızlığı ile basın hürriyeti bağlamındaki hassas dengeyi zorlar niteliktedir³¹. Bu dengeyi korumak için, Anayasa’nın 26. maddesinin 2. fıkrası; basın hürriyetinin, yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amacıyla sınırlanabileceğini düzenlemektedir. Buna ilaveten, Basın Kanunu’nun 30. maddesinin 2. fıkrası; ceza kovuşturmasının başlamasından hükmün kesinleşmesine kadar geçen sürede hakim ve mahkemelerin hüküm, karar ve işlemlerine ilişkin görüş yayınlamasını yasaklamaktadır³².

B. İç Bağımsızlık

İç bağımsızlık, yargının yasama ve yürütme organları karşısındaki bağımsızlığı değil, yargı organının kendi içindeki bağımsızlığıdır. Diğer bir ifadeyle, iç bağımsızlık, "yargıci" bağımsızlıktır. Buna göre, yargıçlar aynı veya üst düzeydeki meslektaşlarının etkileme, telkin, talimat ve emirlerine muhatap olmamalıdır. Yargıci bağımsızlık ilkesi, her bir yargıcın bağımsızlığının yargısal karar verme faaliyetleri kapsamında karşılaşılabilecek yargıçlar arası bir tabiiyet ilişkisine muhatap olmaması anlamına gelir³³.

Yargıçlar ne ölçüde bağımsızlıklarının bilincinde ise, yargı bağımsızlığı da o ölçüde güçlenir. Bu yüzden önemli olan yalnızca yargının devletin diğer iki organı

²⁹ Muharrem Özen, *Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri*, s.40. Bkz.: <http://www.ankarabarasu.org.tr> (14.3.2015).

³⁰ Gönenç, a.g.e., s.2, dp.6.

³¹ Kırmaz, a.g.e., s.31.

³² Gözler, a.g.e., s.407.

³³ Detaylar için Bkz.: Venedik Komisyonu, Hukuk Yoluyla Demokrasi için Avrupa Komisyonu'nun 11-12 Aralık 2010 tarihli "Yargıçların Bağımsızlığı" konulu 1. Bölüm Raporu. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)042-f](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)042-f) (23.04.2015)

olan yasama ve yürütmeden bağımsız olması değil; aynı zamanda her bir hâkimin görevi sırasında kendisini özgür ve bağımsız hissetmesi de önemlidir. “İç bağımsızlık” hâkimin yargılama yetkisini kullanırken sahip olduğu bağımsızlıktır. Diğer bir ifadeyle, iç bağımsızlık, yargı kuvveti içindeki üst makamlardan gelen ve yargıcın bağımsızlığını zedeleyebilecek talimatlarla yargıcın hareket etmeyip onlarla bağlı olmamasıdır. Dolayısıyla bu bağımsızlık, yargıcın meslektaşları ve özellikle kendinden üst seviyedeki diğer yargıçlara karşı olan bağımsızlığıdır.

Yargıcın kararlarına etki edebilecek bir makam yoktur. Yargıç, yargısal görevlerini yerine getirirken, tek başına karar vermek zorunda olduğu hususlarda diğer yargıçlardan bağımsızdır³⁴. Zira yargıçlar, amirlerinin emir ve talimatlarıyla bağlı olan memurlardan farklı konumdadırlar. Gerçi bir yargıcın verdiği karar, üst derece mahkemesi tarafından değiştirilebildiği gibi mahkeme kararlarına karşı objektif eleştiriler de yöneltilebilir. Ancak bu durum, ilgili yargıç için disiplinle ilgili bir sonuç doğurmamaktadır. Nitekim, bir yargıcın kararının başka bir yargıç tarafından denetlenmesi durumunda, denetleyen yargıcın denetlenen yargıca emir verdiği söylenemez.

“Yargıcın kendi içindeki iç bağımsızlık” sorunu, dış bağımsızlık sorununa kıyasla daha az önemli değildir. İç yargısal bağımsızlık ilkesi, birey olarak her hâkimin bağımsızlığının, hâkimler arasında bir tabiiyet ilişkisiyle bağdaşamayacağı anlamına gelir. Dikkat edilmesi gereken husus; yargı bağımsızlığına karşı bir iç yargısal hiyerarşiden gelebilecek potansiyel tehdittir. Dolayısıyla yargısal bağımsızlık sadece uygunsuz dış etki karşısında özgürce karar verip hareket edebilme değil; aynı zamanda bazı durumlarda diğer yargıçların tutumundan kaynaklanabilecek uygunsuz iç etki karşısında da bağımsızca tutum sergileyebilmektir³⁵.

Yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını düzenleyen Anayasa’nın 9. maddesi, yargı kuvvetinin millet kaynaklı olduğunu vurgularken; bağımsız mahkemelerin yargı yetkisini tek başlarına kullanacaklarını da ifade etmektedir. Yargı bağımsızlığı, yargıçların sadece hüküm verirken yargı organının içinden ya da dışından herhangi bir müdahaleye maruz kalmamaları değildir. Yargı bağımsızlığını sağlamaya yönelik en önemli kurumlardan biri “yargıç güvenceleri”, diğeri ise; bu güvenceleri sağlayacak “bağımsız bir kurul”dur. Diğer bir ifadeyle; atanmaları, özlük hakları ve çalışma koşulları gibi yargıçlara sağlanan güvenceler ile bağımsız bir Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye’de yargı bağımsızlığını etkileyen en önemli unsurlardır.

³⁴ Sibel İncooğlu, *Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi*, 2007 Yılı İdari Yargı Sempozyumu, <http://www.danistay.gov.tr> Naklen: Metin, a.g.e., s.226.

³⁵ Ergun Özbudun, *HSYK Üzerinde İdeolojik Kavga*, Star Gazetesi, 19 Nisan 2010.

III. TÜRKİYE'DE YARGI BAĞIMSIZLIĞINI ETKİLEYEN UNSURLAR

Yargı bağımsızlığı, yargııcı baskı ve müdahalelere karşı koruyacak yasal ve anayasal mekanizmaların kurulmasını gerektirir. Ancak uygulamada, gerekli hukuki mevzuat olsa da, yargıçlar, yargı bağımsızlığını zedeleyecek etki ve müdahalelere maruz kalabilmektedir. Yargı bağımsızlığına içerden ve dışarıdan gelebilecek baskı ve müdahalelere karşı yargıçların güvencesi olan kurum ve kuralların, yasama ve yürütme organlarını da bağlayan ve zor değiştirebilen Anayasalarda yer alması daha uygundur³⁶. Bu nedenle, 1982 Anayasası'nın hakimlik teminatına ilişkin hükmüne uygulamada uyulduğu ölçüde yargı bağımsızlığının gerçekleşebilme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, maalesef ülkemizde hakim ve savcıların özlük haklarına ilişkin işlemleri yapan gerçekten bağımsız bir kurulun varlığına duyulan ihtiyaç da gün geçtikçe artmaktadır.

A. 1982 Anayasası'nda Hakimlik Teminatı

Yargıçlık mesleği açısından, yargıçların atanma ve yükseltmelerinin, tayin ve nakillerinin, disiplin işlerinin, azledilmelerinin, görev sürelerinin, özlük ve mali haklarının vs. Anayasa'daki yargı bağımsızlığı ilkelerine göre düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır. Zira bu konulara ilişkin işlemler siyasal iktidarın yargıçlar üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak baskı kurmasına neden olmaktadır³⁷.

Bu çerçevede diğer modern hukuk sistemlerine paralel olarak "Hâkimlik ve Savcılık Teminatı" başlığı altında Anayasa'nın 139. maddesi ile "Hakimlik ve Savcılık Mesleğini" düzenleyen Anayasa'nın 140. maddesinde yargıç güvencesiyle ilgili çeşitli ilkelere yer verilmektedir. Söz konusu ilkeler, mahkemelerin bağımsızlığının ancak yargıçlara her türlü baskı, korku ve endişeden uzak bir biçimde görev yapma olanağı yaratacak kişisel güvenceleri garanti altına almaktadır. Nitekim hakimlik teminatı, hakimlere tanınmış bir ayrıcalık olmayıp, kişisel bağımsızlığını koruyarak görevlerini tam bir güven ve tarafsızlık içinde yapabilmelerini sağlayan bir kurumdur. Bu kurumun nihai amacı ise, hakimlerin kişisel yararı değil; topluma adaletin her türlü baskı ve etkiden uzak olarak dağıtıldığı hususunda güven vermektir³⁸.

Kişinin yargıçlık mesleğine girebilmesi için, bu mesleğin gereklerine uygun niteliklere sahip olması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yargıç adaylarının teknik hukuk bilgisine sahip olmaları, onların iyi bir yargıç olmaları için

³⁶ Gönenç, a.g.e., s.14.

³⁷ Gönenç, a.e.

³⁸ AYM Kararı, T.27.4.1993, E.1992/37, K.1993/18. Bkz.: İbrahim Şahbaz, *AlHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Kararsızlığı*, Anayasa Yargısı Dergisi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, C.25, 2008, s.259.

Bkz.: http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/ibrahim_sahbaz.pdf. (1.4.2015).

yeterli değildir. Yargıç adaylarında, yargıçlık mesleğinin gerektirdiği dürüst, güvenilir ve ahlaklı olmak gibi niteliklerin de bulunması beklenir. Kişiden kişiye farklılık gösteren bu niteliklerin, özellikle yargıçlık mesleğine giriş aşamasında yapılan mülakatlarda değerlendirilmesi, yargıç atamalarında keyfi uygulamaların ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir.

1982 Anayasası’nın 139. maddesi uyarınca; “Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır”³⁹.

* Hakimlerin “**azil yasağını**” düzenleyen söz konusu hükmün 1. fıkrası uyarınca; hakimler azlolunamaz. Bu hükmeye rağmen meslekten çıkarma konusunda hem Anayasa’nın ilgili maddesinin 2. fıkrasında hem de Hakimler ve Savcılar Kanunu’nun 53. maddesinde hakimlerin azledilme yasağının istisnaları düzenlenmektedir⁴⁰. Buna göre; meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı mahkûm olma, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması ve meslekte kalmanın uygun olmadığına karar verilmesi durumları hakimlerin azledilmeme güvencesinin istisnalarını oluşturmaktadır⁴¹.

Ancak doktrinde, söz konusu istisnaların varlığının, hakimlerin azil yasağının sağladığı güvenceyi işlevsiz hale getirdiği yönünde eleştiriler de mevcuttur. Anayasa’nın 139. maddesinin 2. fıkrasıyla uyumlu bir düzenleme içeren, HSYK Kanunu’nun 53. maddesinde yer alan azil yasağının istisnalarının varlığı halinde, hakim Anayasa’nın ilgili maddelerindeki güvencelerini de kaybedecektir⁴².

³⁹ Bkz. <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (1.5.2015)

⁴⁰ Şeref Ünal, *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı*, TBMM Yayınları, Ankara, 1994, s.30.

⁴¹ “Hakimlik ve Savcılık Görevlerinin Sona Ermesi” başlıklı HSYK Kanunu m.53: “Hakim ve savcılarının: a) Bu Kanun hükümlerine göre meslekten çıkarılmaları veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilmesi, b) Haklarında soruşturma ve kovuşturma bulunması halleri hariç olmak üzere, mesleğe alınma koşullarından herhangi birini taşımadıklarının sonradan anlaşılması, c) (Değişik bend: 22/12/2005-5435 S.K./23.mad) Görevdeyken, 8’inci Maddenin (a), (d) ve (g) bentlerinde yazılı niteliklerden herhangi birini kaybetmeleri, d) Meslekten çekilmeleri veya çekilmiş sayılmaları, e) İstek, yaş haddi veya malullük nedenlerinden biriyle emekliye ayrılmaları, f) Ölümleri, hallerinde görevleri sona erer.” Bkz. <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Kanunlar/Hsk.html> (1.5.2015)

⁴² Özen, a.g.e., s.42.

* 1982 Anayasası'nın yürütme organına karşı hâkime tanıdığı güvence-lerden bir diğeri ise, hakimlerin “Anayasa’da belirtilen yaştan önce emekliye sevk edilememedir”. Ancak hâkimlik güvencesi, hâkimlerin bu mesleği ömür boyu yapması anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, bütün hâkimler için eşit olarak belli bir yaşta emekli olunmasının kabulü, hâkimlerin bağımsızlığını zedelememektedir. Diğer bir ifadeyle, hâkimlerin emekliye ayrılabilmesi; hakimlerin yaşamları boyunca görevde kalması değil, belli bir yaşa gelmedikçe emekli olamayacaklarının göstergesidir.

Hakimlerin görev sürelerinin nasıl düzenlendiği, anayasal sistem açısından diğer kamu görevlilerinkinden daha önemlidir. Zira yargıçların anayasa ve yasalarla belirlenmiş sabit bir görev süresi yoksa, görev sürelerinin keyfi bir biçimde kısaltılabilmesi ya da hakimlerin görevlerinden alınabilmeleri; yargı bağımsızlığı açısından sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle 1982 Anayasası'nın 140. maddesinin 4. fıkrası, hâkimlerin görevde kalabilecekleri yaşı altmışbeş olarak belirlemiştir. Söz konusu hüküm uyarınca; “Hâkimler ve savcılar altmışbeş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler...”. Bu hüküm, hakimlerin kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacağını düzenleyen 139. madde ile birlikte değerlendirildiğinde; hâkimlerin kendileri istemedikçe 65 yaşını bitirmeden önce emekliye ayrılamayacağı anlaşılmaktadır. Askeri hâkimler bakımından ise, Anayasa’da askeri hizmetlerin niteliğini esas alarak belli bir yaş öngörülmemiş kanunla belirlenmesi kabul edilmiştir⁴³.

Hâkimlerin belli bir yaştan önce emekliye sevk edilememeleri HSYK Kanunu’nda da güvence altına alınmaktadır. Azil yasağını da düzenleyen HSYK Kanunu’nun 44. maddesinde, hakimlerin kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk olunamayacakları hükme bağlandıktan sonra, Anayasa’nın 139. maddesinin son fıkrasında yer alan üç istisnai durum tek-rarlanmaktadır⁴⁴. Özellikle hâkimin rızası dışında görevden alınma halinde, bu durumun örtülü bir azil olduğu ileri sürülmektedir⁴⁵.

* Hakimlerin bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa “aylık ve ödeneklerden yoksun kılınmaması”da Anayasa’nın 139. mad-desinde düzenlenmiş olan bir diğer hakim güvencesidir. Diğer bir ifadeyle,

⁴³ Anayasa m.140/4: “...Askerî hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.”

⁴⁴ “Hakimlik ve Savcılık Teminatı” başlıklı HSYK Kanunu m.44: “Hakimler ve savcılar azlolunamazlar. Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması nedeniyle de olsa aylık ve ödeneklerinden ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamazlar, kendileri istemedikçe 65 yaşından önce emekliye sevk olunamazlar. Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlar, görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar ve meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.” Bkz.: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Kanunlar/Hsk.html> (1.5.2015).

⁴⁵ Özen, a.g.e., s.43.

1982 Anayasası, yargının bağımsızlığını koruyabilmek adına hakimin mali güvencesi olduğunu kabul etmektedir.

Bütçeyi yapan yürütme organı, ülkenin kamusal kaynaklarının nereye, nasıl ve ne kadar aktarılacağına karar vermek suretiyle, diğer organların mali özerkliklerini de belirlemektedir. Bu nedenle, hakimlerin diğer güvencelerinin anlam ifade edebilmesi için yürütme kuvvetinin etki ve baskılarını ortadan kaldırmayı amaçlayan Anayasa ve HSYK Kanunu, mali güvencelere yer vermektedir⁴⁶. Buna göre, hâkimler, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması nedeniyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun bırakılamaz (AY. m.139/1 ve HSYK Kanunu m.44).

Ancak sadece bu hükümlerin varlığı yargı kuvvetini kullanan hâkimlerin ekonomik sorunlarını çözmekte yetersiz kalmaktadır. Hâkimlerin ülkenin ekonomik koşullarını ileri sürülerek geçim sıkıntısı içinde bırakılmaları, yargı bağımsızlığı açısından da olumlu sonuçlar doğurmamaktadır⁴⁷. Türkiye’de yargı bütçesinin hazırlanması ve yönetimi, yargıçların ve savcılarının maaşlarının ödenmesi de olmak üzere, Adalet Bakanlığı’nın, dolayısıyla yürütme organının yetkisindedir. Bu konuda mahkemelerin veya HSYK’nın asli bir yetkisi bulunmamaktadır. Yüksek mahkemeler dışında mahkemelerin kendilerine ait bir bütçeleri de yoktur. Bu durumda, "...bağımsızlık kavramının aksine, yargının mali kaynakları, yürütmenin mutlak iradesine..." bırakılmaktadır⁴⁸.

* Yargı kuvvetinin, yürütme organı karşısında bağımsızlığını koruma yollarından bir diğeri ise; **“hakimlerin özlük haklarından yoksun bırakılmamasıdır”**. Yükselme, yargıçların tecrübe ve başarılarıyla doğru orantılı olarak mesleki kariyerlerinde daha üst basamaklara çıkmaları anlamına gelmektedir. Eğer yükselmeler objektif ölçütlere bağlanmazsa siyasal iktidar tarafından yargıçlar üzerinde baskı kurmak için bir araç olarak kullanılabilir. Siyasal iktidara yakın veya yandaş olan yargıçların yükseltilmeleri, diğerlerinin tecrübe ve başarı bağlamında hak ettikleri halde yükseltilmemeleri yargının iç dengeslerini bozabileceği gibi, yargının bağımsızlığını da zedelemektedir⁴⁹.

Yargıçların atanmalarında ve yükseltilmelerinde esas alınacak ölçütler yargının bağımsızlığı açısından büyük önem taşımaktadır. Eğer yargıçların mesleğe başlarken atanmalarında ve mesleki kariyerleri boyunca yükseltil-

⁴⁶ Seada Palavric, *Yargı Bağımsızlığı, Yargının Tarafsızlığı ve Sorumluluğu*, Anayasa Yargısı Dergisi, No.27, Ankara, 2010, s.24; Ünal, a.g.e., s.39.

⁴⁷ Baki Kuru, *Hakim ve Savcıların Bağımsızlığı ve Teminatı*, Ankara, 1966, s.16. Naklen: Özen, a.g.e., s.44.

⁴⁸ Bkz.: Avrupa Birliği Komisyonu İstişari Ziyaret Raporu, I: 104. Naklen: Gönenç, a.g.e., s.25.

⁴⁹ Gönenç, a.g.e., s.17.

melerinde objektif ölçütler geçerli olmazsa yargının bağımsızlığı konusunda şüpheler ortaya çıkabilmekte; bu yüzden de yargıç atamalarında ve yükseltmelerinde “liyakat” esas alınmalıdır. Diğer bir ifadeyle, yargıcın yetenekleri, kapasitesi ve meziyetleri kabul edilmeli; söz konusu niteliklerin bulunup bulunmadığı da objektif yöntemlerle tespit edilmelidir⁵⁰.

Yargıçların sicillerine işlenen **disiplin cezaları** meslekte yükselmelerine engel olabileceği gibi, toplum nezdinde güvenilirliklerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu yüzden, yargıçlar açısından çok olumsuz sonuçları olan bu cezalar siyasi iktidar tarafından bir tehdit aracı olarak kullanılabilir⁵¹.

“**Tayin ve nakil**” de yargıçlar üzerinde baskı kurmak için kullanılabilen bir başka araçtır. Hakimin, kendi isteği dışında, görev yaptığı yerden başka bir yere nakledilmemesi “coğrafi teminat” olarak tanımlanmaktadır. İstek dışı nakil halinde, o yargı mensubunun coğrafi teminata sahip olmadığı, bunun sonucu olarak da bağımsız olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır⁵².

Yargıçlar belli bir süre görev yaptıkları yerlerde doğal olarak yerleşik hayata geçerler. Diğer bir ifadeyle, aile düzenleri de belli bir süre görev yaptıkları yerde şekillenir. Bu nedenle, yargıçlar sık sık görev yerlerinin değiştirilmesini, düzenlerinin bozulmasını istemezler. Ancak, tayin ve nakil yapmaya yetkili organ, yargıçların bu insani kaygılarını kötüye kullanarak yargıçları tayin/nakil tehdidiyle kontrol altında tutmaya çalışabilmektedir. Bununla birlikte, yargıçların görev yaptıkları yerler, sosyal ve ekonomik anlamda eşit şartlarda da değildir. Yargıçlar, yine doğal olarak, aileleriyle birlikte daha iyi yerlerde yaşayıp görev yapmak isteyebilirler. Bu durumda da, tayin ve nakil konusunda yetkili makam yargıçlar üzerinde baskı kurmak için "iyi yerlere tayin ve nakil" vaadini bir araç olarak kullanabilmektedir⁵³.

Bölge sistemini kabul eden 1982 Anayasası, hakimler için coğrafi güvenceye yer vermemektedir. Buna paralel olarak düzenlenen Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu da bölge sistemini tercih ederek, HSYK'nın çıkaracağı atama ve nakil yönetmeliğine uygun olarak yer değiştirme yoluyla atamaların gerçekleştirilmesini kabul etmektedir. Coğrafi güvence sistemi yerine bölge sistemine geçilmesi, doktrinde eleştirilerek; bu sistemin yargı bağımsızlığını zedelediği kabul edilmektedir⁵⁴. Bu nedenle, yargı bağımsızlığının gereği olarak birçok devletin Anayasasında ve ilgili uluslararası belgelerde,

⁵⁰ Gönenç, a.g.e., s.18.

⁵¹ Gönenç, a.g.e., s.20.

⁵² Süha Tanrıver, *Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine*, s.72. Bkz.: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/292/2664.pdf> (23.4.2015).

⁵³ Gönenç, a.g.e., s.19.

⁵⁴ Özen, a.g.e., s.47.

yargıçlara “coğrafi güven” tanınmış; diğer bir ifadeyle, yargıçların kendi istekleri dışında, yer ve görevlerinin değiştirilemeyeceği esası kabul edilmiştir⁵⁵.

* Yargı bağımsızlığının gerçekleştirilebilmesi için hakimlerin “**başka görev yapamaması**” kabul edilmektedir. Yargı görevinin yerine getirilmesini sağlayan temel süje olan hakimlerin, yargı göreviyle bağdaşmayacak başka görevler yapmasına imkan sağlamak doğru değildir. Böyle bir imkanın tanınması halinde, hakimlerin belli kesimlere hoş görünmek amacıyla, mesleklerini kötüye kullanma olasılığı mümkündür. Bu durum yargıya, dolayısıyla adalete duyulan güveni sarsmaktadır⁵⁶.

Bu gerekçeyle, Anayasa’nın 140. maddesinin 5. fıkrasında “hakimler, kanunda belirtilenler haricinde hiçbir görev alamazlar” ifadesi yer almaktadır. Nitekim bu hükme paralel olarak düzenlenmiş olan Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu’nun 48. maddesi uyarınca da, “Hakim ve savcılar, kanunlarda belirlenenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar.”

Hakimlerin başka iş ve görevlerini ayrıntılı bir şekilde düzenleyen ilgili Kanun’un 48. maddesi; hâkim ve savcıların, bilimsel araştırma ve yayınlarda bulunabileceğini belirtmektedir. Bununla birlikte, davet edildikleri veya yetkili makamlarınca görevlendirildikleri, ulusal ve uluslararası kongre, konferans gibi bilimsel toplantılara görevlerini aksatmamak koşulu ile katılabilirler. Ayrıca hakim ve savcılar, Adalet Bakanının izin vermesi koşuluyla meslekleriyle ilgili konularda ders ve konferans da verebilmektedirler⁵⁷.

Anayasa’nın ilgili hükmü uyarınca; bir hakimin kendi isteği olmaksızın, hakimlik sınıfından alınıp Adalet Bakanlığı’nda **idari bir göreve atanması** da, hakimlerin bağımsızlığına bir tür müdahaledir⁵⁸. Bu nedenle, hakimlerin Adalet Bakanlığı’nda idari göreve atanmaları ancak onların

⁵⁵ Gönenç, *a.g.e.*, s.19.

⁵⁶ Kırkmaz, *a.g.e.*, s.111.

⁵⁷ HSYK Kanunu m.48: “Hâkim ve savcılar, bilimsel araştırma ve yayınlarda bulunabilirler. Davet edildikleri veya yetkili makamlarınca görevlendirildikleri, ulusal ve uluslararası kurul, kongre, konferans ve benzeri bilimsel toplantılarla meslekleri ile ilgili diğer toplantılara, görevlerini aksatmamak koşulu ile katılabilirler. Mesai gün ve saatlerinde bu tür toplantılara katılmak izne tâbidir.

Bu konuda Devlet memurları hakkındaki hükümler uygulanır.

Hakim ve savcılar, Adalet Bakanının izin vermesi koşuluyla adalet yüksekokulları ile hizmet öncesi, hizmet içi ve bir üst göreve hazırlama kurslarında meslek ile ilgili konularda ders ve konferans verebilirler.

Hakim ve savcılar, kanunlarda belirlenenlerden başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar, kazanç getirici faaliyetlerde bulunamazlar. Eşlerinin, reşit olmayan veya kısıtlanmış çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini Adalet Bakanlığına onbeş gün içinde bildirmekle yükümlüdürler.” Bkz.: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Kanunlar/Hsk.html> (1.5.2015).

⁵⁸ Gözler, *a.g.e.*, s.408.

muvafakatleriyle olabilir⁵⁹. Aksi halde, söz konusu idari atamalar, yargıçlar üzerinde siyasal iktidar tarafından bir baskı aracı haline dönüştürülebilmektedir⁶⁰.

Sonuç olarak; azil yasağı, altmışbeş yaşına gelmedikçe ve istekleri dışında emekliye sevk edilememe, mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamama, resmi ve özel hiçbir görev yapamama gibi hakimlere tanınan teminatlar; zaman zaman farklılık hatta üstünlük olarak görülebilse de, bu kurallar aslında toplum tarafından kabul edilmiş güvencelerdir. İlk bakışta ayrıcalık sanılan bu teminatların amacı, hakimlerin bağımsız olarak karar verebilmelerini sağlamaktır. Bağımsız yargının varlığı ve toplumda ona duyulan inanç ise, adaletin ve toplumsal barışın tesisi ve muhafazası için şarttır.

B. 1982 Anayasası'nda Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu

Hâkimlerin bağımsızlığını güvence altına alacak ve dolayısıyla yürütme organının yargı üzerindeki etkisini ortadan kaldıracak yollardan biri de hâkimlerin özlük haklarının yürütme organı tarafından değil, bağımsız bir kurul tarafından gerçekleştirilmesidir⁶¹. Hâkimlerin mesleğe atanması ile özlük işlerinin düzenlenmesinin kimin tarafından yapılacağına tespitinde, o ülkenin siyasal ve tarihsel süreci de rol oynadığından, karşılaştırmalı hukuk açısından farklı düzenlemelerin olduğu görülmektedir⁶².

Hakimlerin özlük işlerinin bağımsız bir kurul tarafından gerçekleştirilmesi, yargı bağımsızlığını sağlayabilmek açısından önem teşkil ettiğinden, öncelikle söz konusu kurulun oluşumu ve iç yapısı hakkında genel bir değerlendirme yapılmasında fayda vardır. Nitekim, 1982 Anayasası'nın, "Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu" olarak adlandırdığı bu **kurulun oluşumu, üyelerinin seçimi, çalışma düzeni, görevleri, verdiği kararların denetimi ve bağımsızlığı** sürekli eleştiri konusu olmakta ve uygulamada da HSYK ile ilgili sorunlar hiç bitmemektedir⁶³.

⁵⁹ Anayasa m.159/12: "Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir." Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (1.5.2015).

⁶⁰ Hakimler için bir başka teminat olan savcılık sınıfına atanmama ise, 1982 Anayasası'nda düzenlenmemektedir. Dolayısıyla, hakim rızası alınmadan savcılığa atanması mümkündür ve bu durum, hakim bağımsızlığına bir müdahale sayılabilmektedir. Bkz.: Kırmaz, *a.g.e.*, s.114.

⁶¹ Özbudun, *a.g.e.*, s.372.

⁶² Hâkimlerin seçilmesinde kullanılan dört farklı sistem mevcuttur: Halk tarafından seçilme, yasama organı tarafından seçilme, yürütme organı tarafından seçilme ve hâkimlerin hâkimler tarafından seçilmesi. Bkz.: Özen, *a.g.e.*, s.44.

⁶³ Gözler, *a.g.e.*, s.409.

1982 Anayasası Yüksek Savcılar Kurulu ve Yüksek Hâkimler Kurulu ayırımından vazgeçerek hâkimler ve savcılarla ilgili kurumsal yapıyı tek çatı altında birleştirmiş ve *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nu* oluşturmuştur. 1982 Anayasası’nın 159. maddesinde düzenlenen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nun yapısı 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa referandumu ile değiştirilmiştir⁶⁴. Söz konusu referandumla yeniden düzenlenen HSYK’nın ardından kabul edilen 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu ile Kurul’un çalışma usulü ve esasları belirlenmiştir⁶⁵. Ancak söz konusu Kanun’un Adalet Bakanının yetkilerini düzenleyen hükümlerinin büyük çoğunluğu Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir⁶⁶.

* 22 asıl, 12 yedek üyeden oluşan Yeni HSYK, üç Daire halinde çalışmaktadır. Yedişer üyeden oluşan her Daire’nin ayrı görevi vardır⁶⁷. Daireler haricin-

⁶⁴ 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Anayasa referandumundan önceki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun yapısı şu şekildedir:

- Kurulun Başkanı, Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Müsteşarın katılmadığında toplantı yapılamaz.
- Kurulun üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay Genel Kurulunun, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasından, her üyelik için gösterecekleri üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilirler.
- Kurul, seçimle gelen asıl üyeleri arasından bir başkanvekili seçer.
- Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; adli ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin veya bir hâkimin veya savcının kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar.
- Kurul kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.
- Kurulun bağımsız bütçesi ve sekreteryası yoktur. Sekreteryaya hizmetleri Adalet Bakanlığınca yerine getirilir.
- Hâkim ve savcılarının denetlenmesinden sorumlu Teftiş Kurulu Bakanlığa bağlıdır.

⁶⁵ Fikret İlkiz, *Anayasa Değişikliği ve Anayasa Mahkemesi*, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, Türk Ceza Hukuku Demeği, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s.35.

⁶⁶ AYM Kararı T.10.4.2014, E.2014/57, K.2014/81. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar>

⁶⁷ Buna göre; Birinci Daire, hâkim ve savcılarının atama, nakil, yetki ve izinle ilgili işlemlerinden, İkinci Daire, hâkim ve savcılarının terfi ve disiplin işlemleri ile meslekten çıkarma ile ilgili işlemlerinden, Üçüncü Daire hâkim ve savcılarının mesleğe kabulü ile haklarındaki şikâyetler ile ilgili işlemlerden sorumludur. Bkz.: HSYK Kanunu m.9: (1) **Birinci Dairenin görevleri** şunlardır:

a) Hâkim ve savcılarla ilgili olarak;

1) Atama ve nakletme, 2) Geçici yetki verme, 3) Kadro dağıtma, 4) Müstemir yetkileri düzenleme, 5) Yıllık ve mazeret izinleri dışında her türlü izin verme, 6) Türkiye Adalet Akademisi tarafından yapılan plânlamaya ve alınan taleplere uygun olarak eğitim programlarına katılmaya ilişkin izin verme, işlemlerini yapmak.

b) Meslek öncesi eğitimde staj mahkemelerini belirlemek.

c) Genel Kurul tarafından verilen diğer işleri yapmak.

(2) **İkinci Dairenin görevleri** şunlardır:

a) Hâkim ve savcılarının;

1) Her türlü yükselme ve birinci sınıfa ayırma işlemlerini yapmak, 2) Görevlerinden dolayı veya görevleri sırasındaki suç soruşturması ile disiplin soruşturma ve kovuşturması sonucu hakkında karar vermek,

de HSYK, Genel Kurul ile genel sekreterlik ve teftiş kurullarından oluşmaktadır. Yargı bağımsızlığı açısından eleştirilerin odak noktası ise, HSYK'nın başkanı olan "Adalet Bakanı" ile Kurul'un tabii üyesi "Adalet Bakanlığı Müsteşarı"dır. Yürütmenin temsilcisi olan Adalet Bakanı ve Müsteşarı, yürütmenin yargı üzerindeki Kurul'un temsilinin yanı sıra özellikle Kurul'un yönetiminin de Adalet Bakanına bırakılması; Adalet Bakanı, Dairelerin çalışmalarına katılamasa da yargı bağımsızlığı açısından sorun teşkil etmektedir. Adalet Bakanı'nın, HSYK aracılığıyla bağımsız bir güç olması gereken yargı üzerindeki yetkilerinin olağüstü artırılıp "süper yetkili bakan" yapılmasının, adâlet ihtiyacından ziyade başka amaçlarla alenacele çıkarıldığı endişesini yaratmaktadır⁶⁸.

Nitekim Anayasa Mahkemesi, HSYK başkanı da olan Adalet Bakanının, HSYK üyelerinin hangi dairede asıl ve yedek üye olarak görev yapacağını belirleyeceğine ilişkin hükmü de iptal etmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi

3) Disiplin veya suç soruşturma ve kovuşturması nedeniyle geçici yetkiyle yer değiştirmesine veya görevden uzaklaştırılmasına karar vermek, 4) Meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar vermek, 5) Diğer kurumların geçici görevlendirme ve nakil taleplerine ilişkin izin işlemlerini yürütmek.

b) Genel Kurul tarafından verilen diğer işleri yapmak.

(3) **Üçüncü Dairenin görevleri** şunlardır:

a) Hâkim ve savcı adaylarını mesleğe kabul etmek.

b) Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarına ilişkin denetleme işlemlerini Teftiş Kuruluna yaptırmak.

c) Hâkim ve savcılar hakkındaki ihbar ve şikâyetleri inceleyip gereğini yapmak.

ç) Hâkim ve savcıların görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını Kurul müfettişleri veya müfettiş yetkilerini haiz kıdemli hâkim veya savcı eliyle araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri için teklifte bulunmak.

d) Hâkimlik ve savcılık görevine tekrar atanma ile diğer hizmetlerden mesleğe atanma talepleri hakkında karar vermek.

e) Meslekten çekilme, çekilmiş sayılma ve görevin sona ermesi hakkında karar vermek.

f) İlgili kanunlarda verilen görevlerin yerine getirilmesi bakımından en yakın ağır ceza, bölge adliye ve bölge idare mahkemesini belirlemek.

g) Genel Kurul tarafından verilen diğer işleri yapmak."

⁶⁸ Tüm bu eleştirilerin aksine; "2010 Anayasa değişikliği ile Adalet Bakanının Kurul'daki başkanlık statüsünün ve Adalet Bakanı Müsteşarının tabii üyeliğinin muhafaza edilmesi, bazı çevrelerin eleştirdiği gibi yargıyı, yürütmenin ve parlamento çoğunluğunun kontrolüne tabi kılmamaktadır. Her şeyden önce, parlamenter sistemde, adalet hizmetlerinin yürütülmesinden dolayı parlamentoya karşı sorumlu olan aktör, Adalet Bakanıdır. Bu nedenle, Adalet Bakanının Kurula başkanlık etmesi, doğal karşılanmalıdır. Bundan daha önemli olan husus, 2010 anayasa değişikliği ile Adalet Bakanı ve Müsteşarının Kurul'daki yetkilerinin sınırlanmasıdır. Adalet Bakanı, disiplin işlerinin görüşüldüğü genel kurul toplantılarıyla, dairelerin çalışmalarına katılamaz. Disiplin incelemelerinin ilgili dairenin talebi ve Adalet Bakanının oluru ile başlatılabileceği kuralıda bakanın yetkileri üzerinde önemli bir sınırlamayı ifade etmektedir. Adalet Bakanı Müsteşarı Kanuna göre birinci dairenin üyesi olmakla birlikte daire başkanı olamaz. Bu nedenle, Adalet Bakanı Müsteşarının tabii üyelik statüsünün korunması da iddia edildiği gibi, yargıyı, çoğunluk partisinin kontrolüne sunan bir husus değildir." Bkz.: Sertap Yazıcı, *Yargı Bağımsızlığı ve HSYK'nın Yapısı*, Türk Yargı Sistemindeki Reformlar, Dünden Bugüne HSYK ve Avrupa Uygulaması ile Mukayese Sempozyumu, 24-27 Ekim 2011, İstanbul. Bkz.: http://www.hsyk.gov.tr/resim_galerisi/adalet-yargi-gunleri/sonuc-raporu.pdf (1.5.2014)

10.04.2014 tarihli kararında, Adalet Bakanına, HSYK Genel Sekreter yardımcılarını atama yetkisi veren kanun hükmünü; Kurul personelini naklen atamasını öngören kanun hükmünü; hakim ve savcılar hakkında yapılan inceleme ve soruşturmalara olur verme yetkisi ile soruşturma yapılmasına yer olmadığına ilişkin işlemlere olur verme yetkisini öngören hükmü; soruşturma sonucunu ilgiliye yazılı olarak bildirmesi ve dosyayı kovuşturma işlemlerinin yürütülmesi için Genel Kurul'a sunacağına ilişkin düzenlemeleri iptal etmemiştir⁶⁹.

* 2010 Anayasa değişikliğiyle, Kurul’un üyelerinin seçim usulü de değişmiş; Yargıtay ve Danıştay’da olan üye seçme yetkisi, ilk derece hakimlerine de tanınmıştır. Ancak, HSYK’nın üyelerinin seçiminin halkın temsilcilerinden kopuk olduğu gerekçesiyle seçim usulü eleştirilmeye devam edilmektedir⁷⁰. Kurul’un üyelerinin çoğunluğunun ya da önemli bir bölümünün yargının kendisi tarafından seçilmesi, diğer üyelerin ise yasama organı tarafından seçilmesi gereği uluslararası organlar tarafından dile getirilmiş olmakla birlikte, doktrinde fazla kabul görmemektedir⁷¹. Zira, yasama ve yürütme organları seçimle belirlendiğinden, ulus iradesine dayandığı; ancak yargı organı açısından böyle bir durum olmadığı yönünde bir kanı vardır. Yargının kendisine meşruluk kazandırması için ulusun temsilcileri olan yasama ve yürütme organlarının yargının oluşumuna katılmaları gerektiği ileri

⁶⁹ AYM Kararı T.10.4.2014, E.2014/57, K.2014/81. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar>

⁷⁰ HSYK’nın oluşumu Anayasa’nın 159. maddesinin 2 ila 5. fıkraları arasında düzenlenmektedir: “Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmiiki asil ve oniki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, dört asil üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk dallarında görev yapan öğretim üyeleri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asil ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asil ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asil ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asil ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adli yargı hâkim ve savcılar arasından adli yargı hâkim ve savcılarınca, üç asil ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Kurul üyeliği seçimi, üyelerin görev süresinin dolmasından önceki altmış gün içinde yapılır. Cumhurbaşkanı tarafından seçilen üyelerin görev süreleri dolmadan Kurul üyeliğinin boşalması durumunda, boşalmayı takip eden altmış gün içinde, yeni üyelerin seçimi yapılır. Diğer üyeliklerin boşalması halinde, asil üyenin yedeği tarafından kalan süre tamamlanır.

Yargıtay, Danıştay ve Türkiye Adalet Akademisi genel kurullarından seçilecek Kurul üyeliği için her üyenin, birinci sınıf adli ve idarî yargı hâkim ve savcılar arasından seçilecek Kurul üyeliği için her hâkim ve savcının; oy kullanacağı seçimlerde, en fazla oy alan adaylar sırasıyla asil ve yedek üye seçilir. Bu seçimler her dönem için bir defada ve gizli oyla yapılır.

Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (5.5.2015).

⁷¹ Türkiye’de HSYK’nın oluşumu ile ilgili tartışmalar için Bkz.: Burak Çelik, *Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu: Yapısal Açından Bir Karşılaştırma*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.128 vd.

sürülmekte ve böylece yargının demokratik meşruluğuna ilişkin tartışmalar gündeme gelmektedir⁷².

Demokratik meşruluk savının, aşırı vurgulanarak abartılı yorum ve değerlendirmeler yapılması, yargı organlarının ve HSYK üyelerinin meşruiyetini sadece organik bağla sınırlı tutmaya neden olur. Oysa demokratik bir toplumda, yargı kuvvetinin demokratik bir şekilde yetkilendirilmesi yasama ve yürütmeninkinden farklı olabilir. Nitekim Anayasa'nın kendisi, demokratik bir egemen gücün en üstün işlemi olarak, kurduğu organların demokratik meşruluğunun kaynağıdır. Diğer bir ifadeyle, Anayasayla kurulmuş bir organ olan Kurul'un meşruluğunun kaynağı, doğrudan Anayasa'nın kendisidir⁷³.

Bununla birlikte, demokratik bir hukuk devletinde, yargının ve yargıçlarının meşruluğunun kaynağı, bireyin hak ve özgürlüklerinin koruyucusu olma işlevidir. "İşlevsel meşruluk" olarak ifade edilen bu görüş, yargının işlevinin, hukukun uygulanması ve hukuka uygunluk denetimi olduğunu kabul etmektedir. Yargılama faaliyeti artık, yalnızca yasanın teknik bir uygulamasından ibaret değildir. Dolayısıyla yargının meşruiyeti, Anayasa'nın siyasal iktidara karşı bu organa sağladığı bağımsız statüde, halkın ona duyduğu güvende ve onun halk nezdinde kazandığı saygınlıkta aramak gerekir⁷⁴.

* Yargı bağımsızlığı açısından hakimlerin atanmaları, nakilleri, yükseltmeleri ile meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme yetkisi HSYK'ya aittir. HSYK'nın bu konudaki görevlerini düzenleyen Anayasa'nın ilgili maddesi uyarınca; Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar. Ayrıca Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar⁷⁵.

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden

⁷² Çelik, a.g.e., s.148-149.

⁷³ Çelik, a.g.e., s.151-152.

⁷⁴ Fazıl Sağlam, *AKP'nin Anayasa Değişikliğine Bakış-3: Yargıda Yapılmak İstenenler*, Cumhuriyet, 14.04.2010. Naklen: Çelik, a.g.e., s.153.

⁷⁵ Anayasa md.159/8: "Adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir. Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (5.5.2015).

dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, görevlerinin icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır⁷⁶. Bununla birlikte, 6087 sayılı HSYK Kanunu’nun 4. maddesi de, Anayasa’nın 159. maddesine benzer hükümler içermektedir⁷⁷. HSYK’nın bu kadar çok yetkiyi bünyesinde toplamış olması, doktrinde eleştirilmekle birlikte, yapılması gereken işlerin sorumluluğunun da HSYK’nın üzerinde olduğunun göstergesidir⁷⁸.

* Hâkim ve savcılarının denetlenmesinden sorumlu Teftiş Kurulu’nun oluşumu ve görevlerini düzenleyen HSYK Kanunu’nun 4. maddesi; Teftiş

⁷⁶ Anayasa m.159/9: “Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir.”

Bkz.: <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/Anayasa1982> (5.5.2015).

⁷⁷ HSYK Kanunu m.4: “(1) Kurulun görevleri şunlardır:

a) Bakanlığın, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlamak.

b) Hâkim ve savcılarla ilgili olarak;

1) Mesleğe kabul etme, 2) Atama ve nakletme, 3) Geçici yetki verme, 4) Her türlü yükselme ve birinci sınıfa ayırma, 5) Kadro dağıtma, 6) Meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, 7) Disiplin cezası verme, 8) Görevden uzaklaştırma, işlemlerini yapmak.

c) Aşağıdaki alt bentlerde belirtilen hâkim ve savcılar hariç olmak üzere, hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmelik ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetlemek; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hâl ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırmak ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemlerini yürütmek.

1) Bakanlık merkez, bağlı ve ilgili kuruluşları ile uluslararası mahkemeler veya kuruluşlarda görev yapan hâkim ve savcılar. 2) Geçici yetki veya görevlendirme ile başka bir kurum, kurul veya kuruluştta çalışan hâkim ve savcılar. 3) İdarî görevleri yönünden savcılar. 4) Komisyon işlerine yönelik görevleri yönünden adalet komisyonu başkan ve üyeleri.

ç) Yargı yetkisinin kullanımına ilişkin hususlar hariç olmak üzere hâkimlerin idarî görevleri ile delilleri değerlendirme ve suçu niteleme yetkisi hariç olmak üzere savcılarının adli görevlerine ilişkin konularda genelge düzenlemek.

d) Yargıtay ve Danıştay’a üye seçmek.

e) Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek.

(2) Kanunlarda açıkça Bakanlığa verilenler dışında, hâkim ve savcılarının tüm özlük işleri, Kurul tarafından yerine getirilir.” Bkz.: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Kanunlar/Hsyk.html> (5.5.2015).

⁷⁸ Ali Aydın, *Yüksek Yargı Kurulları (HSYK) ve Yargı Bağımsızlığı*, Aktüel Hukuk Dergisi, Kocaeli Barosu Yayınları, Kocaeli, S.1, 2015, s.40.

Kurulu'nun, Başkanın gözetiminde Kurul adına görev yapmasını öngörmektedir. Aynı maddenin 3. fıkrası ise; Kurul müfettişlerinin, görevlerini yerine getirirken Teftiş Kurulu Başkanına; Teftiş Kurulu Başkanının ise Kurula karşı sorumlu olduğunu düzenlemektedir⁷⁹. Anayasa Mahkemesi 10.04.2014 tarihli kararında, Teftiş Kurulu Başkan ve başkan yardımcılarını, ilgili daire başkanı yerine, Kurul Başkanı olan Adalet Bakanı tarafından verilen görevleri yapmakla yükümlü kılan düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir. Diğer bir ifadeyle, Teftiş Kurulunun görevleri arasında sayılan "Kanun, tüzük ve yönetmeliklerde gösterilen veya Kurul tarafından verilen benzeri görevleri yapmak" hükmündeki "kurul" yerine "başkan" ibaresinin getirilmesi ve daha önce Kurul'a karşı sorumlu olan Teftiş Kurulu Başkanının, Adalet Bakanına karşı sorumlu olması şeklinde yapılan değişiklik de Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir⁸⁰.

* 6087 sayılı Kanun'un, HSYK'yı mali yönden bağımsız bir kurul haline getirerek, kendisine ait bir sekreteryaya sağlaması, elbette olumlu bir adımdır. Hakimlerin özlük işlerine ilişkin bütün işlemler, her aşamada Kurul'un gözetim ve denetimi altında olmalıdır. Ancak karar vermek kadar, kararın oluşum aşaması ve takip edilen yöntemler de önemlidir. Bu nedenle, Kurul'un idaresi ve takdirinin kararlara tam olarak yansiyabilmesi için yeterli zaman, eleman ve mali olanaklar tanınmalı, yürütme organının tamamen dışında bir teşkilatlanmaya gidilmelidir⁸¹. Diğer bir ifadeyle, Kurul'un tam bağımsız çalışabilmesi ve aldığı kararları kolayca uygulayabilmesi için mutlaka mali bağımsızlığa kavuşması gerekmektedir. Yapacağı harcamalar için idarenin onayını almak zorunda olan bir Kurul, idare karşısında tam bağımsızlık sağlayamaz. Nitekim idare, yapılmasını istemediği işleri mali sebepleri gerekçe göstererek sürüncemede bırakabilir. Dolayısıyla yargının tam bağımsızlığının sağlanması, HSYK'nın mali açıdan bağımsızlığının gerçekleştirilmesine bağlıdır⁸².

⁷⁹ HSYK Kanunu m.14: "(1) Teftiş Kurulu; Teftiş Kurulu Başkanı, üç başkan yardımcısı ile yeteri kadar Kurul başmüfettişi ve müfettişi ile bürolardan oluşur.

(2) Teftiş Kurulu, Başkanın gözetiminde Kurul adına görev yapar.

(3) Kurul müfettişleri, görevlerini yerine getirirken Teftiş Kurulu Başkanına; Teftiş Kurulu Başkanı ise Kurula karşı sorumludur...."

Bkz.: <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Kanunlar/Hsyk.html> (5.5.2015).

⁸⁰ AYM Kararı T.10.4.2014, E.2014/57, K.2014/81. <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar>

⁸¹ Sami Selçuk, *Yargı Bağımsızlığına İlişkin Reform Önerileri, Türkiye'de Anayasa Reformu, Prensipler ve Sonuçlar*, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s.97. Naklen: Kırmaz, a.g.e., s.137.

⁸² Kırmaz, a.g.e., s.138.

SONUÇ

Günümüzde, bireylerin hak ve özgürlükleri ile hukuk devleti ve demokrasinin korunması ihtiyacı, yargının ve yargıçların işlevsel meşruluğunu ön plana çıkartmaktadır. Söz konusu işlev, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, gerek ulusal gerekse uluslararası alanda yargıcın rolünün öneminin giderek artmasına neden olmaktadır. Üstelik yargı, artık hukuk devleti ve demokrasinin yalnızca koruyucusu olmaktan çıkarak, bunların en önemli kurucu unsurlarından biri haline gelmiştir⁸³.

Türkiye’de, demokratik bir hukuk devletinin en önemli kurucu unsurlarından olan yargı bağımsızlığı ile yargı görevini yerine getiren hakimlerin bağımsızlığı üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Hukuk devleti, hukuka ve demokratik anayasal düzene uygunluğu sağlayan kuralların olduğu, devletin de bu kurallara uyup kararlarının ve işlemlerinin yargı denetimine tabi tutulduğu, insan haklarına saygı gösteren, temel hakları ve özgürlükleri koruyan, adil yargılanma ilkesi bağlamında gerekli güvencelerin sağlandığı ve yargı bağımsızlığının var olduğu bir devlettir. Hukuk devletinin temellerinden biri kuvvetler ayrılığı, diğeri de temel hak ve özgürlüklerdir. Elbette bu temelleri sağlayacak ve sağlamlaştıracak olan da yargı organı ve yargı bağımsızlığıdır.

2010 Anayasa değişikliği sonrası, mahkemelerin bağımsızlığı, hakim teminatı ve HSYK’yı düzenleyen hükümleri değerlendiren Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu⁸⁴, gerek 2010 Anayasa değişikliği sonrası ortaya çıkan HSYK’nın yeni yapısını gerekse 18.12.2010’da kabul edilen HSYK Kanunu hakkında hükümete olumlu görüş sunmuştur. Doktrinde de yapılan bu değişikliklerin, Türkiye’de yargının bağımsızlığını güçlendirici mahiyette olduğu ifade edilmektedir⁸⁵. Ayrıca Komisyon, HSYK’ya yasama organı tarafından üye seçilmesini, teftiş yetkisinin yargı bağımsızlığını ihlal etmemesi için güvenceler öngörülmesini, hakimlerin ve savcılarının iliş-

⁸³ Çelik, a.g.e., s.155.

⁸⁴ Venedik Komisyonu olarak bilinen Avrupa Demokrasi ve Hukuk Üstünlüğü Komisyonu, Konseye üye 18 devlet tarafından 1999’da kurulmuş Avrupa Danışma Kurulu’dur. Komisyon’un görevi, üye devletlere hukuki danışmanlık hizmeti vermek; üye devletlerin hukuksal ve kurumsal yapılarını Avrupa standartlarına getirmek ve demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü alanlarında uluslararası tecrübelerden devletlerin faydalanmasını sağlamaktır. Komisyon, karşılıklı iletişime dayalı bir yaklaşım benimser; üye devletlere kendi tecrübelerini ve uygulamalarını aktarır. Bu doğrultuda, Türkiye ile ilgili olarak 2004’ten itibaren, Anayasa Mahkemesi, siyasi partiler, dini topluluklar, yargıçlar ve savcılarının hukuki durumlarına ilişkin hazırlanan görüşler mevcuttur. 2010 ve 2011 yıllarında Venedik Komisyonu, HSYK’nın yasal statüsüyle ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. Bkz.: Lucian Mihai, *Bağımsız ve Etkin Yargı*, Adalet ve Hukuk Devleti Uluslararası Sempozyumu, 8-9 Mayıs 2014 İstanbul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.161.

⁸⁵ Yazıcı, a.e.

kilerin adil olarak temsil edilmeleri hususlarının gözden geçirilmesini; Türkiye Adalet Akademisi⁸⁶ ile HSYK arasındaki ilişkinin yeniden analiz edilmesini ve Kurul üyelerinin seçiminde geniş bir temsil sağlanabilmesi için seçim usullerinin tekrar değerlendirilmesini tavsiye etmektedir⁸⁷. Ancak, HSYK üyeleriyle ilgili disiplin süreçlerinin başlatılması, sürecin koordinasyonu, HSYK içindeki birimlerde görev dağılımı ve toplantıların zamanlaması gibi HSYK Genel Kurulu'na ait bir çok yetkinin Adalet Bakanına devredilmesiyle; artık kendi kendini yöneten bağımsız bir organdan söz edilemeyecektir. HSYK, büyük ölçüde iktidar ve Adalet Bakanının kontrolüne geçmekte; bu durum da yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının temelini zamanla çürütmektedir. Böylece toplumun yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına olan güveni sarsılmaktadır⁸⁸.

Venedik Komisyonu'nun hazırladığı görüşlerde belirtilen asgari standartlar, HSYK benzeri yargı organlarında üyelerin çoğunluğunun yargının içinden gelmesi gerektiğini göstermektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin de yargının bağımsızlığı konusunda kılavuz işlevi gören bu doğrultuda tavsiye kararları var. Tarihi faktörler dikkate alındığında, yargı gelenekleri ülkeden ülkeye değişebilmekte; Türkiye'nin özeline bakıldığında ise, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının kuvvetlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Bunu yapmak için de yürütmenin yargı içindeki konulara müdahalede kullandığı bazı araçları kaldırmak gerekmektedir. Bu aynı zamanda toplumun yargıya güveninin tesis edilmesi için tek yoldur ki, yargıya güven de Türkiye'de sorun teşkil etmeye devam etmektedir⁸⁹.

Avrupa Konseyi açısından memnuniyetle karşılanan bir husus ise; hâkimlerin çalışmalarında performans kriteri olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının benimsenmiş olmasıdır. Bu da Avrupa Konseyi standartlarının hakim ve savcılar tarafından günlük yaşama uyarlanması bakımından önemli bir noktadır. Eğer HSYK'nın bu kılavuzluk gücü azaltı-

⁸⁶ Hakimlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminde Adalet Bakanının etkisinin kaldırılması yönündeki talepler doğrultusunda oluşturulmuştur. Ancak Adalet Akademisi, Adalet Bakanlığına bağlıdır. Eleştirisi için Bkz.: Nevin Ünal Özkorkut, *Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı'da ve Günümüz Türkiye'sinde Yargıya Genel Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.57, S.1, 2008, s.239. <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-01/AUHF-2008-57-01-unal-ozkorkut.pdf> (20.4.2015)

⁸⁷ Harry Gstöhl, *Venedik Komisyonu Perpestifinden Türkiye'nin Yargı Reformu ve Yeni HSYK*, Türk Yargı Sistemindeki Reformlar, Dünden Bugüne HSYK ve Avrupa Uygulaması ile Mukayese Sempozyumu, 24-27 Ekim 2011, İstanbul. Bkz.:http://www.hsyk.gov.tr/resim_galerisi/adalet-yargi-gunleri/sonuc-raporu.pdf (1.5.2014)

⁸⁸ Nils Muiznieks, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği. Bkz.: <http://www.dw.de/avrupa-konseyi-ne-diyor/a-17369421> (3.5.2015).

⁸⁹ Muiznieks, a. e.

lır veya ortadan kaldırılırsa, yargı bağımsızlığı ve hakim teminatı açısından ciddi bir gerileme olma olasılığı yüksektir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesi uyarınca, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma “adil yargılanma” hakkının önemli bir unsurudur⁹⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, mahkemelerin bağımsızlığı kavramının belirlenmesinde, üyelerin göreve gelme usulü, görev süreleri, kurumun yapısının bağımsız bir biçimde olup olmadığı ve dışarıdan gelen baskılara karşı güvencelerin mevcudiyeti unsurlarını dikkate almakta ve söz konusu hükümü geniş yorumlamaktadır. Adil yargılanma hakkının bir hukuk devletinde gereği gibi korunması ve uygulanması da hakimlerin bağımsızlığı ile sağlanabilecektir. Diğer bir ifadeyle, bu bağımsızlık adil yargılanma hakkı için gerekli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Yargı organı ve yargı fonksiyonuna ilişkin hangi ilkeler kabul edilirse edilsin, yargının demokratik hesap verebilirliğinin artırılması gereklidir. Bu durum, oluşturulacak bir yargı kurulunun temel ilkesinin, ancak bağımsızlık ve hesap verebilirlik arasında iyi bir denge olması ile mümkündür.

Günümüz demokratik toplumlarının temel ilkelerinden biri, kurumların hesap verebilir olmasıdır. Dolayısıyla bir kurum olan yargının ve yargı içindeki yargıçlarla savcılarının bu konuda bağımsızlığı bulunmamaktadır. 2010 Anayasa değişikliğiyle, meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki HSYK kararlarına karşı yargı yolunun kapalı bırakılması, Kurul’un yargı önünde hesap verilebilirliğine ilişkin tartışmaların devam etmesine neden olmaktadır. Yargı bağımsızlığı açısından, ilgili kişilere ek bir güvence sağlamak için, HSYK’nın yalnızca disiplinle ilgili kararlarına karşı değil, yargıçlarla savcılarının menfaat ve haklarını etkileyen (ilgililerin yükseltilmemesi, görev yerinin değiştirilmesi gibi) bütün kararlara karşı yargı yoluna başvurma olanağının verilmesi hem yargı bağımsızlığı hem de hukuk devleti açısından en uygun çözüm olacaktır⁹¹.

Türk Milleti adına yargılama işlevini yerine getiren bağımsız mahkemelerin, yasama, yürütme ve yargı organlarına karşı bağımsızlığının yanı sıra çevreye karşı da bağımsız olması gerekmektedir. Hakimlerin bağımsızlığı, onlara tanınmış kişisel bir ayrıcalık değildir. Hakimlerin özlük hakları ve çalışma koşulları bu bağımsızlığı sağlayacak şekilde teminat altına alınmalıdır. Nitekim Türkiye, ulusal mevzuatın yanı sıra, yargı bağımsızlığına ve hakim teminatlarına ilişkin bir çok uluslararası düzenlemeye de imza atmıştır. Ancak söz

⁹⁰ Muiznieks, a.e.

⁹¹ Çelik, a.g.e., s.352-353.

konusu belgeleri sadece imzalamak ile yetinilmemeli; etkin bir şekilde içselleştirilip uygulanması da sağlanmalıdır⁹². Diğer bir ifadeyle, yargıçlarımız kendilerini uluslararası hukuka açmadığı ve yargı bağımsızlığına ilişkin Anayasal hükümlere uygun idari uygulamalar hayata geçirilmediği sürece, Türkiye’de yargı sorunları da bitecek gibi değildir⁹³.

Yasama ve yürütme organlarından gelebilecek baskı ve müdahalelerle birlikte, hakimin yaşadığı çevreye karşı da bağımsız olamadığı bir yargının, asıl fonksiyonunu yerine getirebileceğinden bahsedilemez. Adil yargılamanın da temel koşulu olan “bağımsız” bir yargı tarafından özgürlükler korunmadığı takdirde, “yargı bağımsızlığı” içi boş bir kavrama dönüşmektedir. Yargının bağımsızlığının olmadığı, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin gerektiği gibi korunmadığı böyle bir devletin de “hukuk devleti” olduğunu söylemek, şüphesiz hiç de gerçekçi değildir. Ancak hukuk devleti açısından en önemlisi, devletin, yargı kararlarını bekletmeden yerine getirerek “yargının otoritesine duyduğu saygıyı” göstermesidir. Zira devletin, yargının otoritesine duyduğu saygı; aynı şekilde kamunun da yargıya güveniyle doğrudan ilgilidir⁹⁴.

⁹² Eraslan Özkaya, *Hukuk Devleti ve Yargı Reformu Paneli*, 13 Mart 2004, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2004, s.21.

⁹³ Işıl Karakaş, *Bağımsız ve Etkin Yargı*, Adalet ve Hukuk Devleti Uluslararası Sempozyumu, 8-9 Mayıs 2014 İstanbul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.161.

⁹⁴ Karakaş, a.g.e., s.159.

KAYNAKÇA

- Ali AYDIN, *Yüksek Yargı Kurulları (HSYK) ve Yargı Bağımsızlığı*, Aktüel Hukuk Dergisi, Kocaeli Barosu Yayınları, 2015, S.1, s.39.
- Baki KURU, *Hakim ve Savcuların Bağımsızlığı ve Teminatı*, Ankara, 1966.
- Birol KIRMAZ, *Avrupa Birliği Sürecinde Hakimlerin Denetimi ve Yargı Bağımsızlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- Burak ÇELİK, *Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu: Yapısal Açından Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Bülent TANÖR, *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, 3.bs., BDS Yayınları, t.y.
- Bülent TANÖR, Necmi YÜZBAŞIOĞLU, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 9.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Bülent YAVUZ, *Kuruluş ve İşleyişi Açısından Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.
- Celal ÜLGEN, *Hukukun Üstünlüğü ve Kuvvetler Ayrılığı*, 30 Nisan 2010 Panel Notları, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2010, s.7.
- Ebru KARAMAN, *Türk İdari Yargısının Görev Alanının Anayasal Dayanağı (Fransız İdari Yargısı ile Karşılaştırmalı)*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2014.
- Ender Ethem ATAY, *Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı İlkesi Işığında Danıştay*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, 2013, s.1136.
- Eraslan ÖZKAYA, *Hukuk Devleti ve Yargı Reformu Paneli*, 13 Mart 2004, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, s.21.
- Erdoğan TEZİÇ, *Anayasa Hukuku*, 14.bs., Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Ergun ÖZBUDUN, *Türk Anayasa Hukuku*, 10.bs., Yetkin Yayınları, Ankara, 2009.
- Ergun ÖZBUDUN, *HSYK Üzerinde İdeolojik Kavga*, Star Gazetesi, 19 Nisan 2010.
- Fazıl Hüsnü ERDEM, *Yargının Siyasi İktidar ve Devlet İktidarı Karşısında Bağımsızlığı Sorunu*, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Hüseyin Hatemi'ye Armağan, Y.3, S.6, Eylül 2005, s.129.
- Fazıl SAĞLAM, *AKP'nin Anayasa Değişikliğine Bakış-3: Yargıda Yapılmak İstenenler*, Cumhuriyet, 14.04.2010.
- Fikret İLKİZ, *Anayasa Değişikliği ve Anayasa Mahkemesi*, 2010 Anayasa Değişiklikleri Çerçevesinde Yargı Bağımsızlığı, Türk Ceza Hukuku Derneği, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s.35.
- Georges VEDEL, Pierre DELVOLLE, *Droit Administratif*, C.1, 12.éd., Paris, PUF, Collection Thémis, 1992.
- Halit YILMAZ, *Türkiye'nin Yargı Bağımsızlığına İlişkin Sorunları*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, No.166, Ankara, 2009.

- Harry GSTÖHL, *Venedik Komisyonu Perpestifinden Türkiye'nin Yargı Reformu ve Yeni HSYK*, Türk Yargı Sistemindeki Reformlar, Dünden Bugüne HSYK ve Avrupa Uygulaması ile Mukayese Sempozyumu, 24-27 Ekim 2011, İstanbul. Bkz. http://www.hsyk.gov.tr/resim_galerisi/adalet-yargi-gunleri/sonuc-raporu.pdf (1.5.2014).
- Işıl KARAKAŞ, *Bağımsız ve Etkin Yargı*, Adalet ve Hukuk Devleti Uluslararası Sempozyumu, 8-9 Mayıs 2014, İstanbul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.158.
- İbrahim ŞAHBAZ, *AİHM Kararlarında Yargı Bağımsızlığı ve Kararsızlığı*, Anayasa Yargısı Dergisi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, C.25, 2008, s.259.
- İpek ÖZKAL SAYAN, *Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı Sorunu*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2008, C.4, Y.4, S.2, s.44.
- Jacques CHEVAILLER, *Hukuk Devleti*, Çev.: Ertuğrul Cenk Gürcan, İmaj Yayınevi, Ankara, 2006.
- Kemal GÖZLER, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri*, 18.bs., Ekin Yayınevi, Bursa, 2015.
- Levent GÖNENÇ, *Yargının Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı*, Anayasa Çalışma Metinleri No.3, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2011.
- Lisa HILBINK, *Judges beyond Politics in Democracy and Dictatorship: Lessons from Chile*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Lucian MIHAI, *Bağımsız ve Etkin Yargı*, Adalet ve Hukuk Devleti Uluslararası Sempozyumu, 8-9 Mayıs 2014, İstanbul, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.161.
- Muammer AYDIN, *Hukukun Üstünlüğü ve Kuvetler Ayrılığı*, 30 Nisan 2010 Panel Notları, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2010, s.12.
- Muharrem ÖZEN, *Yargı Bağımsızlığını Zedeleyen Düzenleme, Uygulamalar ve Bağımsızlığı Sağlamaya Yönelik Çözüm Önerileri*, s.40, <http://www.ankarabarusu.org.tr> (14.3.2015).
- Nevin ÜNAL ÖZKORKUT, *Yargı Bağımsızlığı Açısından Osmanlı'da ve Günümüz Türkiyesi'nde Yargıya Genel Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.57, 2008, S.1, s.225. <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2008-57-01/AUHF-2008-57-01-unal-ozkorkut.pdf> (20.4.2015)
- Nils MUIZNIEKS, *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği*. <http://www.dw.de/avrupa-konseyi-ne-diyor/a-17369421> (3.5.2015).
- Orhan ALDIKAÇTI, *Modern Demokrasilerde ve Türkiye'de Devlet Başkanlığı*, Doçentlik Tezi, İstanbul, 1960.
- Ozan ERÖZDEN, *Hukuk Devleti İlkesi ve Yargı Tarafsızlığının Normatif Hukuk Ötesi Boyutu*, Yargısal Düğüm: Türkiye'de Anayasal Reforma İlişkin Değerlendirme ve Öneriler, Ed.: Serap Yazıcı, TESEV Raporu, İstanbul 2010, s.10.

- Peter H. RUSSELL, *Toward a General Theory of Judicial Independence*, Judicial Independence in the Age of Democracy, Ed.: Peter H. Russell-David M. O’Brien, University Press of Virginia, Charlottesville and London, 2001.
- Sami SELÇUK, *Yargı Bağımsızlığına İlişkin Reform Önerileri, Türkiye’de Anayasa Reformu, Prensipler ve Sonuçlar*, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, Ankara, 2001.
- Seada PALAVRIC, *Yargı Bağımsızlığı, Yargının Tarafsızlığı ve Sorumluluğu*, Anayasa Yargısı Dergisi, No.27, Ankara, 2010, s.24.
- Serap YAZICI, *Yargı Reformu Stratejisi Kapsamında Anayasal Değişiklikler*, Yargısal Düşüm: Türkiye’de Anayasal Reforma İlişkin Değerlendirme ve Öneriler, Ed.: Serap Yazıcı, TESEV Raporu, İstanbul 2010, s.8.
- Serap YAZICI, *Yargı Bağımsızlığı ve HSYK’nın Yapısı*, Türk Yargı Sistemindeki Reformlar, Düünden Bugüne HSYK ve Avrupa Uygulaması ile Mukayese Sempozyumu, 24-27 Ekim 2011, İstanbul. <http://www.hsyk.gov.tr/> (20.4.2015).
- Serkan YOLCU, *İngiltere’de Kuvvetler Ayrılığı ve Yargı Bağımsızlığı Alanındaki Gelişmeler*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.
- Sibel İNCEOĞLU, *Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi*, 2007 Yılı İdari Yargı Sempozyumu, <http://www.danistay.gov.tr>
- Süha TANRIVER, *Hukuk Yargısında Etkinliğin Sağlanması İçin Alınması Gereken Önlemler Üzerine*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.49, 2000, S.1-4, s.67. <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2000-49-01-04/AUHF-2000-49-01-04-icindekiler.pdf> (23.4.2015).
- Şeref ÜNAL, *Anayasa Hukuku Açısından Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hakimlik Teminatı*, TBMM Yayınları, Ankara, 1994.
- Thomas GIEGERICH, *Yargının Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Yönetimi Hakkında Rapor*, 2009, s.12. <http://www.abgm.adalet.gov.tr/> (22.4.2015).
- Venedik Komisyonu, *Hukuk Yoluyla Demokrasi için Avrupa Komisyonu’nun 2010 tarihli “Yargıçların Bağımsızlığı” konulu 1. Bölüm Raporu* [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2010\)042-f](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)042-f) (23.04.2015).
- Yüksel METİN, *Türkiye’de Yargı Bağımsızlığına İlişkin Kimi Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Anayasa Yargısı Yayınları, S.27, Ankara, 2010, s.217.

